

ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΜΑΤΣΑΓΓΟΥ :

ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΣΕ ΧΩΡΟ ΠΑΡΑΛΛΗΛΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το κτιριακό συγκρότημα Ματσάγγου ανήκει στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, βρίσκεται στο κέντρο του πολεοδομικού ιστού της πόλης του Βόλου, αποτελεί σημείο αναφοράς για την τοπική κοινωνία και το μέγεθός του επιτρέπει πολλαπλές δραστηριότητες. Για τους λόγους αυτούς αποφασίσαμε την επανάχρηση του συγκροτήματος ως χώρο που απευθύνεται στις δημιουργικές και καλλιτεχνικές ανάγκες των φοιτητών, ανοιχτό και προς το κοινό του Βόλου σε μία πιο ζωντανή και διαλλακτική σχέση πανεπιστημίου και πόλης.

Το κτιριολογικό πρόγραμμα περιλαμβάνει χώρους εργαστηρίων, εκθέσεων και εκδηλώσεων, χώρους εστίασης και φιλοξενίας, αλλά και χώρους καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, μετατρέποντας το συγκρότημα Ματσάγγου σε ισχυρό πόλο έλξης.

Το κτιριακό συγκρότημα αναπτύχθηκε σε τέσσερις φάσεις. Οι συνεχείς και σταδιακές κτιριακές επεκτάσεις έχουν ως αποτέλεσμα μια "συρραφή" κτιρίων με διαφορετικές μορφολογικές και χωρικές ιδιαιτερότητες. Οι όψεις του συγκροτήματος είναι διατηρητέες, όπως και η στοά Ματσάγγου.

Αποσκοπούμε να ενοποιήσουμε και να διαμορφώσουμε τους υπαίθριους χώρους του συγκροτήματος οι οποίοι περιλαμβάνουν και την πλατεία Πανεπιστημίου στα όμορα οικοδομικά τετράγωνα, μέσω μιας ενιαίας χειρονομίας διατηρώντας παράλληλα τη στοά.

Έτσι αποφασίσαμε να κάνουμε μια “χειρουργική” τομή στο κτίριο, δημιουργώντας έναν ενδιάμεσο χώρο ανάμεσα στα δύο παραγόμενα “νέα κομμάτια” του κτιρίου. Η αναγκαιότητα διατήρησης της στοάς μας οδήγησε στο σχεδιασμό μιας πορείας η οποία περνά κάτω από αυτήν και στην χωροθέτηση των δημόσιων χώρων στα ακραία επίπεδα του κτιρίου. Οι χώροι αυτοί ενοποιούνται με μια μη διακοπτόμενη άνοδο στο όριο της τομής ενώ η κάθοδος πραγματοποιείται σταδιακά περώντας από τους ενδιάμεσους ορόφους που χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο βαθμό ιδιωτικότητας.

Με τη “χειρουργική τομή”, το εσωτερικό του κτιρίου με τον υπάρχοντα κάρναβο του φέροντος οργανισμού, αποκτά στοιχεία εξωτερικού χώρου. Η τομή γίνεται όψη και λειτουργεί ως στοιχείο προσανατολισμού. Το νόημα αυτής της όψης εμπλουτίζεται καθώς είναι φορτισμένη ως μια “επιδερμίδα” με δικό της χαρακτήρα που οργανώνει την κίνηση στα όρια της.

Επιδερμίδες με διαφορετικές εκφάνσεις (όψη, τοίχος, διαχωριστικό πάνελ, έπιπλο) “περιτυλίζουν” κινήσεις και ορίζουν χώρους. Ορίζουν αντίστοιχα βαθμούς ιδιωτικότητας και εσωτερικότητας σε σχέση με την κίνηση του ανθρώπινου σώματος, τη χρήση του χώρου και τον βαθμό διαφάνειας των υλικών τους.

Η προδιαγραφόμενη πορεία κίνησης του ανθρώπινου σώματος στον χώρο οργανώνει τη μορφή και τις λειτουργίες του κτιρίου και αντίστροφα, ο τρόπος με τον οποίο δομείται ο χώρος αντικατοπτρίζεται στον τρόπο κίνησης μέσα σ’ αυτόν.

Η “σχισμή” του κτιρίου, επεκτείνεται ως χάραξη και ως ράμπα στην πλατεία, η οποία “κατεβαίνει” σταδιακά προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ανοιχτό stage και λειτουργεί ως ένας ανοιχτός χώρος μέσα στον οποίον το κοινό της πόλης συνδιαλέγεται - σε μια ενιαία λογική - με το νέο χαρακτήρα του κτιριακού συγκροτήματος.

MATSAGOS TOBACCO INDUSTRY COMPLEX :

REUSE AND ALTERATION OF IT INTO A PLACE OF MULTIPLE ACTIVITIES OF THE UNIVERSITY OF THESSALY.

FORMATION OF THE UNIVERSITY SQUARE.

Summary

The building complex of Matsagos belongs to the University of Thessaly and it is situated in the centre of the town-planning tissue of the city of Volos and constitutes a reference place for the local community and its size allows multiple activities. For all these reasons, we decided the reuse of the complex as a place which is addressed to the creative and artistic needs of the students, which is simultaneously open to the public of Volos in a more vivid and conciliatory relationship between the University and the city.

The building programme includes workshop, exhibition and manifestation spaces, banquet and hospitality spaces as well as spaces of artistic activities, converting the Matsagos complex into a powerful pole of attraction.

The building complex was developed in four phases. The continuous and gradual expansion has as a result a "matching" of buildings with different morphological and territorial particularities. The sights of the complex are preservable as well as the Matsagos arcade.

We are aiming at unifying and modulating the outdoor spaces of the complex, which include the university square, to the beautiful blocks, through a unified gesture preserving the arcade at the same time.

Thus, we decided to make a “surgical” section to the building creating an intermediate space between the two produced “new pieces” of the building. The necessity of preservice of the arcade led us to the design of a course which passes underneath it and to the space defining of the public places to the end levels of the building. These spaces are unified with an uninterrupted ascent to the limit of the section while the descent is fulfilled gradually through the intermediate floors which are characterised by a bigger level of privatisation.

With the “surgical section”, the interior of the building with the existing hump of the organization, acquires elements of exterior space. The section becomes the sight and functions as an element of orientation. The meaning of this sight is enhanced as it is charged as an “epidermis” with its own character which organizes the movement to its limits.

Epidermes with different expressions (sight, walls, separated panel, furniture) “include” movements and define spaces. They respectively define levels of privatization and inwardness in relation to the movement of the human body, the use of the space and the level of transparency of their materials.

The prearranged movement course of the human body in the space organizes the form and the functions of the building and vice versa; the way in which the space is structured is reflected to the way of movement inside it.

The “recess” of the building is expanded as engraving and as a ramp to the square, which “descends” gradually in order to create an open stage and functions as an open space in which the public converses – in a unified sense – with the new character of the building complex.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αφορμή και συγχρόνως πρόκληση για την εκπόνηση της μελέτης αυτής αποτέλεσε το αυξημένο ενδιαφέρον που παρατηρείται το τελευταίο διάστημα στην τοπική κοινωνία σε σχέση με την αποκατάσταση και την αξιοποίηση από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας του κτιριακού συγκροτήματος της πρώην καπνοβιομηχανίας «Ματσάγγου». Επίσης, η πρόθεση του Δήμου Βόλου για άμεση διαμόρφωση της Πλατείας Πανεπιστημίου στα όμορα απαλλοτριωμένα οικοδομικά τετράγωνα και ο διάλογος που αναπτύσσεται σε σχέση με το χαρακτήρα της .

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Α. ΤΟ ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

Η Καπνοβιομηχανία «Ματσάγγου» στο κέντρο του αστικού ιστού της πόλης αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας του εργατικού κινήματος του Βόλου και ένα από τα λίγα εναπομείναντα προσεισμικά κτίρια στο κέντρο της πόλης. Το κτιριακό συγκρότημα βρίσκεται ανάμεσα στις οδούς 28Οκτωβρίου, Μακεδονομάχων, Ερμού και Παύλου Μελά. (Εικ.1) Η κτιριακή του επιφάνεια σε όλους τους ορόφους είναι περίπου 13.000 τ.μ. σε οικόπεδο 3.800 τ.μ. Καταλαμβάνει δύο οικοδομικά τετράγωνα συνδεδεμένα με στοά πάνω από την οδό Σωκράτους. (Εικ. 2)

Η επιχείρηση ξεκίνησε το 1890 με εμπόριο καπνού, και στεγάστηκε στο **κτίριο 1** (Εικ. 3) το οποίο και αποτέλεσε τον πυρήνα του όλου συγκροτήματος. Το κτίριο βρισκόταν εντός του σχεδίου πόλης του Βόλου, που από το 1883 περιελάμβανε την περιοχή Αργοναυτών-Μεταμορφώσεως-Φ. Ιωάννου και Αναλήψεως, σε αδόμητη την εποχή εκείνη περιοχή. Το 1900, στο κτίριο 1 λειτούργησε το πρώτο μικρό εργοστάσιο καπνού με ιδρυτή τον Νικόλαο Ματσάγγο, ενώ συγχρόνως κτίστηκε και η κατοικία της οικογένειας (**κτίριο 2**) που σήμερα έχει κατεδαφιστεί (Εικ. 4) (Εικ. 5). Το κτίριο 1 είναι λιθόκτιστο με εμφανή στοιχεία συμμετρίας



Εικ. 3



Εικ. 4



Εικ. 1



Εικ. 2



Εικ. 5

κατασκευή βιομηχανικού κτιρίου "παραδοσιακού τύπου" με δανεισμένα στοιχεία άλλων κτιριακών τύπων- κυρίως κατοικίας, νεοκλασικές επιρροές και παραδοσιακό τρόπο και υλικά κατασκευής (πέτρα, ξύλο, κεραμίδι).¹

Το 1918 ιδρύεται η ετερόρρυθμος εταιρεία «Α/φοι Ματσάγγου»² και το πρώτο ιδιωτικό καπνοκοπτήριο στην παλιά Ελλάδα³ στεγάζεται στο **κτίριο 3** (Εικ. 6) (Εικ. 7) στη διασταύρωση των οδών Π. Μελά και Σωκράτους. Αρχικά το κτίριο ήταν τριώροφο με ημιυπόγειο και ταρατσα, με εξωτερικούς πέτρινους φέροντες τοίχους με επίχρισμα και εσωτερικά υποστηλώματα, δοκάρια και πλάκες από σπλισμένο σκυρόδεμα. (Εικ. 8) (Εικ. 9) Με έντονα στοιχεία συμμετρίας, το κτίριο ακολουθεί την αρχιτεκτονική των δημοσίων αλλά και των ιδιωτικών κτιρίων της εποχής. Με μεγάλα εν σειρά τοξωτά ανοίγματα και στοιχεία διακόσμησης με τούβλα γύρω από αυτά στην αρχική του μορφή, το κτίσμα αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα αρχιτεκτονικής βιομηχανικού κτιρίου των αρχών του αιώνα.⁴



Εικ. 6



Πηγή: Αρχείο ΔΗ.Κ.Ι.

Εικ. 7



Εικ. 8



Πηγή: Αρχείο ΔΗ.Κ.Ι.

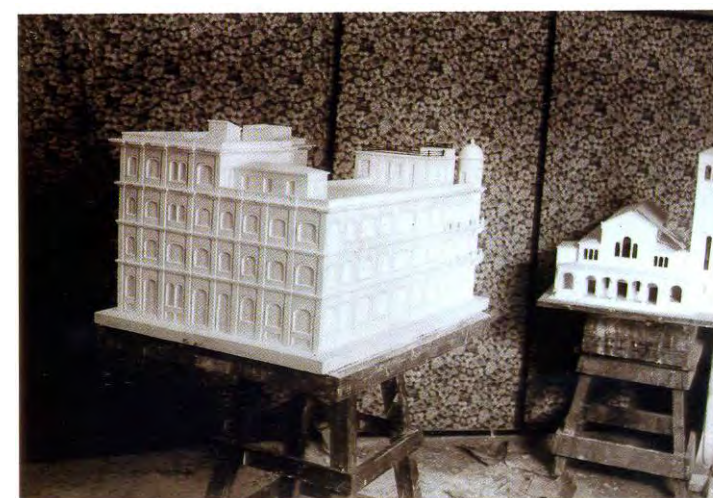
Εικ. 9

¹ Αδαμάκης, Κώστας 2005, *Τα βιομηχανικά κτίρια του Βόλου – αρχιτεκτονική καταγωγή και πολεοδομικός ρόλος*, διδακτορική διατριβή στο τμήμα Αρχιτεκτόνων του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Βόλος 2005, σελ. 67

² Χαριτάτος, Μάνος, Γιακουμάκη Πηνελόπη 1997, *Η Ιστορία του Ελληνικού Τσιγάρου*, εκδόσεις Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, Αθήνα 1997. σελ. 292

³ Χαστάογλου, Βίλμα 2007, *Βόλος, το πορτραίτο της πόλης από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα*, έκδοση Δημοτικού Κέντρου Ιστορίας και Τεκμηρίωσης, Βόλος 2007, σελ. 87.

⁴ Οι εκκλησίες της Μεταμόρφωσης και του Αγ. Κωνσταντίνου, έργα του αρχιτέκτονα Αριστοτέλη Ζάχου, θεμελιώθηκαν το 1927 ενώ ο Αγ Νικόλαος, έργο του ίδιου αρχιτέκτονα, το 1928. Μια φωτογραφία που απεικονίζει τα προπλάσματα του εργοστασίου Ματσάγγου και του Ναου του Αγ Κωνσταντίνου και η διαφορά μόλις ενός έτους στην κατασκευή τους θέτει ένα προβληματισμό σε σχέση με τη συμμετοχή του Αριστοτέλη Ζάχου στο σχεδιασμό του κτιρίου, μια υπόθεση βιβλιογραφικά ατεκμηρίωτη που παρατίθεται με κάθε επιφύλαξη. (Εικ.10)



Πηγή: Αρχείο ΔΗ.Κ.Ι.

Εικ. 10

Η περίοδος του μεσοπολέμου (1921-1950) συγκεντρώνει και στο Βόλο αξιόλογη παρουσία αρχιτεκτόνων και αρχιτεκτονικών ρευμάτων, του εκλεκτισμού και του νεοκλασικισμού παράλληλα με την δυναμική εμφάνιση του μοντερνισμού⁵ κάτι που συναντάται στην πορεία των διαδοχικών επεκτάσεων του συγκροτήματος Ματσάγγου.

Ενώ η περιοχή ήδη αποτελεί το εμπορικό κέντρο της πόλης, το 1926 κτίζεται στη διασταύρωση των οδών Ερμού και Π. Μελά το **κτίριο 4**, (Εικ. 11) (Εικ. 12) εκλεκτιστικού ρυθμού με έντονα διακοσμητικά στοιχεία, τρούλο και μορφή που παραπέμπει σε μη βιομηχανικό κτίριο.⁶

Την ίδια περίοδο (1926), στο υπάρχον κτίριο 3 προστίθεται και τρίτος όροφος (Εικ. 13) με ξύλινες στέγες, μια μεγάλη και μια μικρή. Συγχρόνως προστίθεται νέα πτέρυγα μέχρι τη διασταύρωση των οδών Μακεδονομάχων και Σωκράτους. Το νέο **κτίριο 5** (Εικ. 14) είναι τετραόροφο με ανοίγματα εν σειρά και απουσία διακοσμητικών στοιχείων.



Εικ. 11



Εικ. 13



Εικ. 14



Εικ. 12

⁵ Χαστάογλου, Βίλμα 2007, **Βόλος, το πορτραίτο της πόλης από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα**, έκδοση Δημοτικού Κέντρου Ιστορίας και Τεκμηρίωσης, Βόλος 2007, σελ. 100.

⁶ Λογω της –από την εποχή εκείνη – αντίδρασης μέρους των πολιτών σχετικά με την ανέγερση βιομηχανικών κτιρίων μέσα στον πολεοδομικό ιστό της πόλης, το τμήμα τους που βρίσκονταν στο εμφανέστερο σημείο της εγκατάστασης, παρέπεμπε σε μη βιομηχανικό κτίριο με εμφανή στοιχεία μνημειακότητας και πολυτέλειας και έντονο διάκοσμο.

Πηγή: Αρχείο ΔΗ.Κ.Ι.

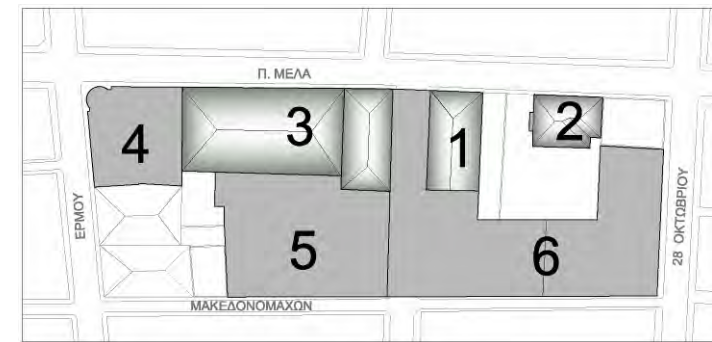
Το 1936 κατασκευάζεται η τρίτη και τελευταία επέκταση του εργοστασίου, το **κτίριο 6**, (Εικ. 17) (Εικ. 18) από την οδό Σωκράτους μέχρι την οδό 28^{ης} Οκτωβρίου και επί της οδού Μακεδονομάχων. Το κτίριο είναι τριόροφο με ημιυπόγειο μέχρι το μισό περίπου του μήκους του επί της Μακεδονομάχων, οπότε γίνεται τετραόροφο μέχρι την οδό Σωκράτους.⁷ Έχει φέροντα σκελετό από οπλισμένο σκυρόδεμα με τοίχους από μασίφ τούβλο. Αποτελεί δείγμα του μεσοπολεμικού μοντερνισμού στη βιομηχανική αρχιτεκτονική. Καλύπτει στο επίπεδο του πρώτου ορόφου την οδό Σωκράτους, (Εικ. 19) δημιουργώντας την ιστορική στοά Μασσάγγου.

Ο χώρος παραγωγής στο εσωτερικό του συγκροτήματος είναι ελεύθερος χωρίς χωρίσματα και η διαδικασία παραγωγής συνεχής και ενιαία επεκτεινόμενη σε όλους τους ορόφους και σε όλες τις κτιριακές φάσεις. (Εικ. 20)

Μετά τους σεισμούς του 1955 το κτιριακό συγκρότημα υφίσταται αλλοιώσεις.

Στην όψη του κτιρίου 3 επί της οδού Π. Μελά, τα παράθυρα του β' ορόφου είναι κτισμένα με τοιχοποιία ενώ δεν είναι πλέον ορατή η διακόσμηση των τοξωτών παραθύρων. (Εικ. 21)

Στο κτίριο 4 οι όψεις είναι επενδεδυμένες με αντισεισμικό μανδύα μπετόν, (Εικ. 22) έχει αλλάξει η θέση των κουφωμάτων στους ορόφους, ενώ οι χρήσεις στο ισόγειο, με την εγκατάσταση εμπορικών καταστημάτων, έχουν αλλοιώσει τις όψεις. (Εικ. 23) Παράλληλα για στατικούς λόγους, έχει αφαιρεθεί ο τρούλος.



Εικ. 17



Εικ. 19



Πηγή: Αρχείο ΔΗ.Κ.Ι.

Εικ. 20



Εικ. 18

⁷ Αδαμάκης, Κώστας 2005, *Τα βιομηχανικά κτίρια του Βόλου – αρχιτεκτονική καταγωγή και πολεοδομικός ρόλος*, διδακτορική διατριβή στο τμήμα Αρχιτεκτόνων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Βόλος 2005, σελ. 71

Η όψη του κτιρίου 5 είναι επενδεδυμένη με αντισεισμικό μανδύα μπετόν, ενώ η θέση των ανοιγμάτων παραμένει η ίδια, ενώ το κτίριο 6 δεν έχει υποστεί μορφολογικές αλλοιώσεις.

Το Μάιο του 1963 η βιομηχανία βγαίνει σε πλειστηριασμό και ένα χρόνο αργότερα περιέρχεται στην ΕΤΒΑ, μέχρι το 1972 που παύει τις εργασίες της.

Σήμερα, το κτιριακό συγκρότημα ανήκει στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Το κτίριο 2 (οικία) έχει κατεδαφιστεί ενώ στα δύο οικοδομικά τετράγωνα υφίστανται κτίσματα που ανήκουν ή ανήκαν σε ξένες ιδιοκτησίες και απαλλοτριώθηκαν από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Η απαλλοτρίωση των δύο ξένων ιδιοκτησιών – συνολικής έκτασης 370 τ.μ.- που υφίστανται σήμερα στα δύο οικοδομικά τετράγωνα θα δώσει την δυνατότητα ενοποίησης και καλύτερης αξιοποίησης του χώρου.

Τον Ιούνιο του 2006 το Υπουργείο Πολιτισμού αποφάσισε τον χαρακτηρισμό ως διατηρητέου μνημείου του Συγκροτήματος της Καπνοβιομηχανίας Ματσάγγου. Ειδικότερα χαρακτηρίζονται το κτίριο 1, η όψη του κτιρίου 3 επί της οδού Π. Μελά, το κέλυφος και το ισόγειο του κτιρίου 4 (Εικ. 24) , οι όψεις του κτιρίου 6 και η στοά στην οδό Σωκράτους.



Εικ. 21



Εικ. 22



Πηγή: Αρχείο 5ης Ε.Ν.Μ.

Εικ. 23



Εικ. 24

Β. Η ΠΛΑΤΕΙΑ

Ο χώρος στον οποίο θα δημιουργηθεί η πλατεία Πανεπιστημίου, βρίσκεται ανάμεσα στις οδούς Μακεδονομάχων, Ερμού, Παύλου Μελά και Δημητριάδος και έχει έκταση 2.500 τ.μ.⁸ Αποτελεί τμήμα του ιστορικού εμπορικού κέντρου του Βόλου. (Εικ. 25) Με εξαίρεση κτίσμα επί της οδού Ερμού και Π. Μελά, τα υπόλοιπα κτίσματα ήταν μονόροφα ή διώροφα. Τα περισσότερα από αυτά ήταν κεραμοσκεπή ισόγεια μικρά καταστήματα εν σειρά και χρονολογούνται μεταξύ 1920-1930.⁹

Το 1985 το Δημοτικό Συμβούλιο Βόλου αποφάσισε την απαλλοτρίωση των ιδιοκτησιών στα οικοδομικά αυτά τετράγωνα και τη δημιουργία της πλατείας Πανεπιστημίου, με στόχο τη δημιουργία ενός πνεύμονα πρασίνου στο πυκνοδομημένο εμπορικό κέντρο της πόλης σε συνδυασμό με την αξιοποίηση του συγκροτήματος Ματσάγγου από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Οι απαλλοτριώσεις ολοκληρώθηκαν το 2007 οπότε και ξεκίνησε η διαδικασία εκκένωσης των κτισμάτων. Το Μάιο του 2008, μετά από πυρκαγιά, τα απαλλοτριωμένα κτίσματα κατεδαφίστηκαν. (Εικ. 26)



Εικ. 25



Εικ. 26



Πηγή: Αρχείο ΔΗ.Κ.Ι.



Πηγή: Αρχείο ΔΗ.Κ.Ι.



Πηγή: Η Ιστορία του Ελληνικού τσιγάρου

⁸ Εφημερίδα «Θεσσαλία», 10 Μαρτίου 2007, σελ. 11

⁹ Εφημερίδα «Θεσσαλία», 18 Μαΐου 2008, σελ. 14

2. ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

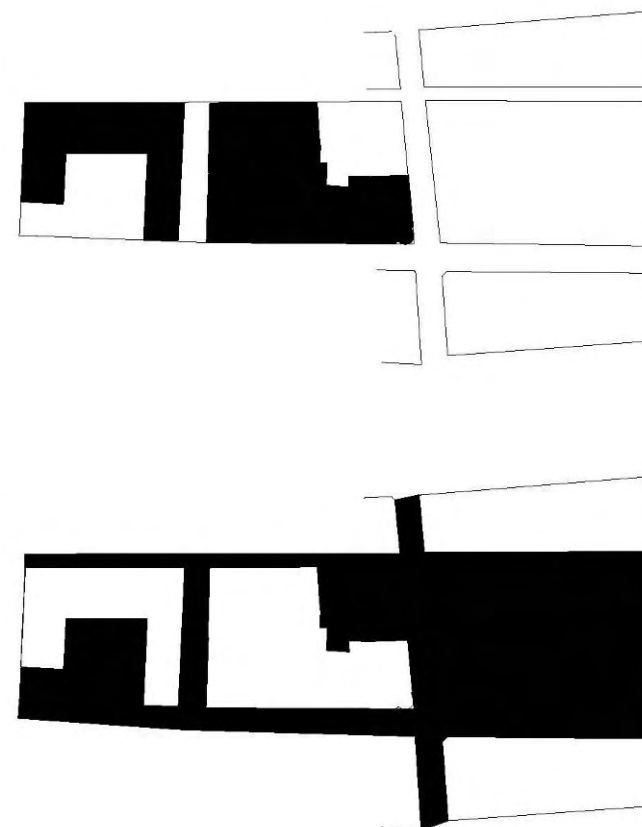
Θεωρούμε ότι ένα Πανεπιστημιακό Ίδρυμα, εκτός από την επιστημονική κατάρτιση που παρέχει στους φοιτητές του, θα πρέπει να αποτελεί μια εστία πολιτισμού και δημιουργικών δραστηριοτήτων που θα αφορά τόσο την πανεπιστημιακή κοινότητα όσο και την τοπική κοινωνία, αφού αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της. Θα πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης όλων των πτυχών της προσωπικότητας και να καλύπτει όλα τα ενδιαφέροντα και τις ανησυχίες των νέων – κυρίως – ανθρώπων που αποτελούν το πολυπληθέστερο ανθρώπινο δυναμικό του.

Με δεδομένο ότι το κτιριακό συγκρότημα Μασσάγγου ανήκει στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, βρίσκεται στο κέντρο του πολεοδομικού ιστού της πόλης, αποτελεί τοπόσημο για την τοπική κοινωνία και το μέγεθός του επιτρέπει πολλαπλές δραστηριότητες, αποφασίσαμε την επανάχρηση του συγκροτήματος ως χώρο που απευθύνεται στις δημιουργικές και καλλιτεχνικές ανάγκες των φοιτητών, ανοιχτό και προς το κοινό του Βόλου σε μία πιο ζωντανή και διαλλακτική σχέση πανεπιστημίου και πόλης.

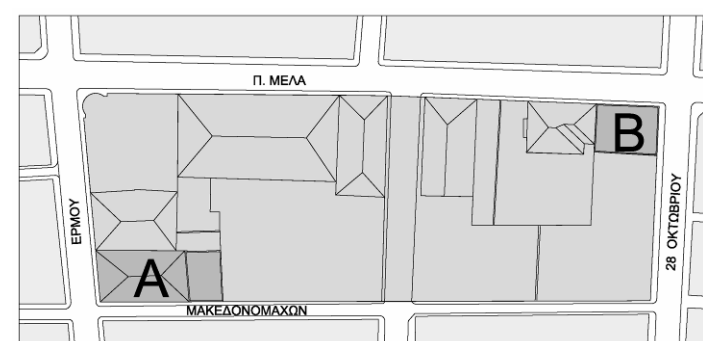
Το κτιριολογικό πρόγραμμα περιλαμβάνει χώρους εργαστηρίων, εκθέσεων και εκδηλώσεων, χώρους εστίασης και φιλοξενίας, αλλά και χώρους καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων, μετατρέποντας το συγκρότημα Μασσάγγου σε ισχυρό πόλο έλξης.

Στόχος μας είναι η χωρική και λειτουργική ενοποίηση των υπαίθριων χώρων που δημιουργούνται (Εικ. 27) και η δημιουργική ένταξη του κτιριακού όγκου στο σύνολο του χώρου στον οποίο επεμβαίνουμε, ο οποίος περιλαμβάνει και τη διαμόρφωση και αξιοποίηση της πλατείας στα όμορα οικοδομικά τετράγωνα..

Προϋπόθεση για τον μετέπειτα σχεδιασμό αποτελούν οι περιορισμοί που τίθενται από την χαρακτηρισμό του συγκροτήματος Μασσάγγου ως διατηρητέου μνημείου, από το Υπουργείο Πολιτισμού. Οι υπάρχουσες όψεις του συγκροτήματος αλλά και των δρόμων γύρω από την πλατεία αποκαθίστανται κατά το δυνατόν στην αρχική τους μορφή με βάση σχέδια και φωτογραφικό υλικό που έχουμε στη διάθεσή μας. Επιλογή μας είναι η νέα επέμβαση στις όψεις να είναι σαφώς διακριτή από τις ήδη υπάρχουσες, για τον λόγο αυτό καταργείται η συμμετρία και τα ανοίγματα εν σειρά, ενώ χρησιμοποιείται μεταλλικός σκελετός και γυαλί σε συνδυασμό με περσίδες σκίασης. Χαρακτηριστικό αρχιτεκτονικό στοιχείο του κτιριακού



Εικ. 27



Εικ. 28

συγκροτήματος είναι η απλότητα των όψεων. Στις νέες όψεις ακολουθούμε την ίδια λογική έτσι ώστε οι υπάρχουσες και οι νέες όψεις να συνδιαλέγονται με αρμονικό τρόπο.

Θεωρούμε επίσης αναγκαία την απαλλοτρίωση των δύο μικρών ξένων ιδιοκτησιών (Εικ. 28) που υπάρχουν στο χώρο και την κατεδάφιση των κτισμάτων που βρίσκονται μέσα σ' αυτές, κτίσματα που δεν παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ή ιστορικό ενδιαφέρον. Έτσι, δημιουργούνται ελεύθεροι χώροι στο νοτιοανατολικό και το βορειοδυτικό άκρο του συγκροτήματος, η ενοποίηση των οποίων αποτελεί στόχο της μελέτης.

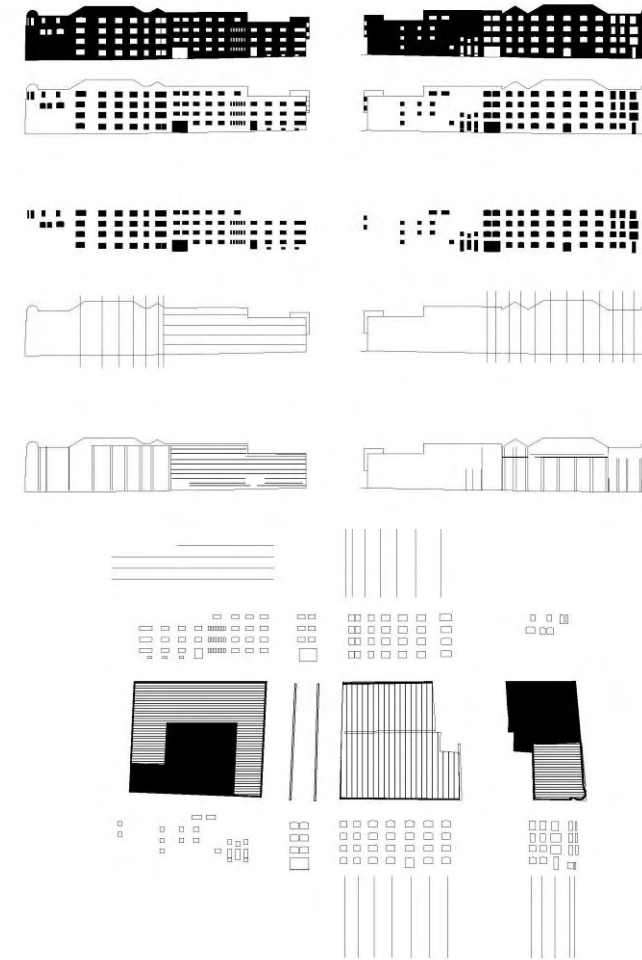
3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ – Η ΠΡΟΤΑΣΗ

Μελετώντας το συγκρότημα ως ένα οργανωμένο σύνολο, εντοπίσαμε χωρικές ιδιότητες και χαρακτηριστικά που προκύπτουν από τα ετερόκλητα στοιχεία των διαφορετικών κατασκευαστικών φάσεων των κτιρίων.

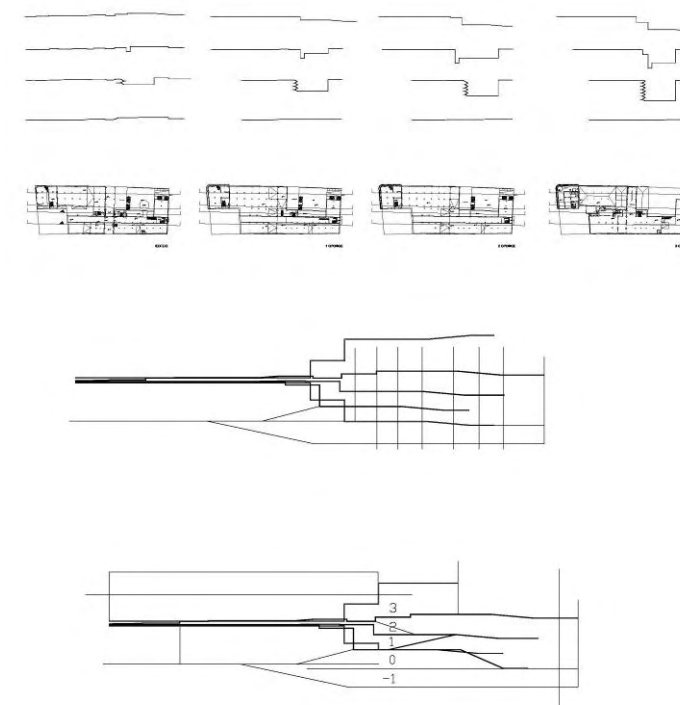
Πιο συγκεκριμένα από τη σχέση των προσόψεων του συγκροτήματος και των "πίσω" όψεων που αποκαλύπτονται μετά την αφαίρεση των κτισμάτων των ξένων ιδιοκτησιών, εντοπίσαμε την ιδιαιτερότητα ενός κτιριακού συγκροτήματος του οποίου οι όψεις της κάθε επέκτασης εναρμονίζεται με τις αρχιτεκτονικές τάσεις της εποχής που αυτή κατασκευάστηκε. Από την μία όψη μέχρι την απέναντι της, υπάρχει μια τελείως διαφορετική αίσθηση. Σαν να είναι όψεις διαφορετικών κτιρίων, που με κάποιο τρόπο "συρράφηκαν" και συνυπάρχουν. (Εικ. 29)

Αυτή η "συρραφή" που προέκυψε σταδιακά με τις συνεχείς κτιριακές επεκτάσεις δημιουργεί και στο εσωτερικό του κτιρίου χωρικές ιδιαιτερότητες. (Εικ. 30) Σε κάθε όροφο εντοπίζουμε μικρές υψομετρικές διαφορές με ράμπες που εξυπηρετούσαν τις καθημερινές μεταφορές φορτίων από το ένα κτίριο στο άλλο. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί το γεγονός ότι ενώ εξωτερικά το κτιριακό συγκρότημα αποτελείται από κτίρια με σαφώς διακριτούς όγκους και αρχιτεκτονικούς ρυθμούς, εσωτερικά κυρίως στους ορόφους τα κτίρια ενοποιούνται δίνοντας μια ροϊκότητα στο χώρο.

Τα κτίρια του συγκροτήματος, παρόλο που είναι κτισμένα σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και με διαφορετικούς αρχιτεκτονικούς ρυθμούς λειτούργησαν σαν ένα ενιαίο κτίριο στη διαδικασία παραγωγής. Αυτή την ενοποίηση του χώρου ακολουθούμε και στη νέα πρόταση, αντιμετωπίζοντας το σύνολο του κτιριακού όγκου ως ένα ενιαίο κτίριο.



Εικ. 29



Εικ. 30

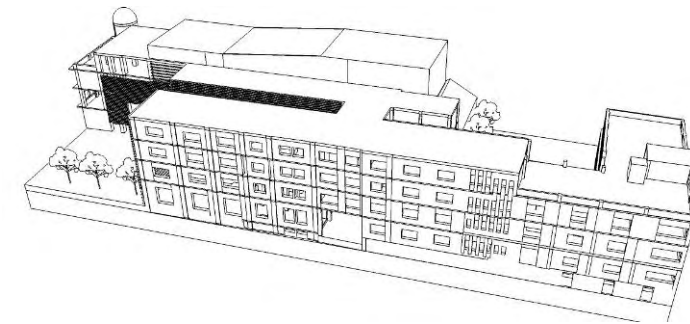
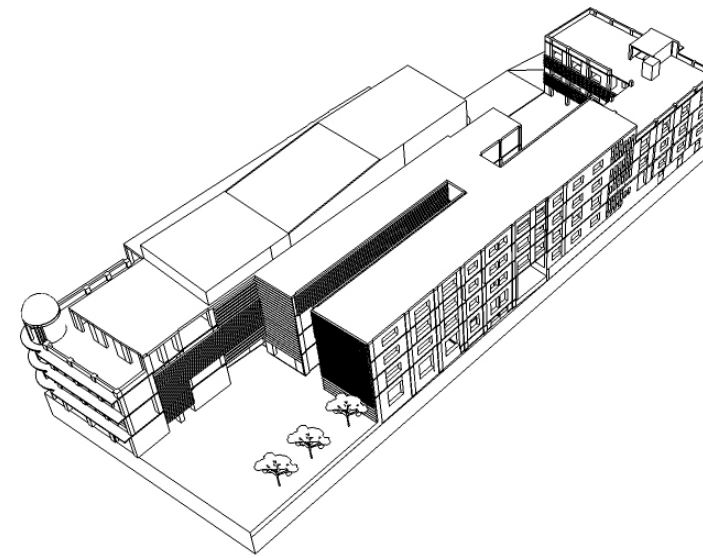
Θεωρούμε ότι είναι σημαντικό να ενώσουμε και να ενεργοποιήσουμε τους υπαίθριους χώρους του συγκροτήματος μέσω μιας ενιαίας χειρονομίας διατηρώντας παράλληλα τη στοά Ματσάγγου στην οδό Σωκράτους. Έτσι αποφασίσαμε να κάνουμε μια “χειρουργική” τομή στο κτίριο, δημιουργώντας έναν ενδιάμεσο χώρο ανάμεσα στα δύο παραγόμενα “νέα κομμάτια” του κτιρίου. (Εικ. 31) Από τη “σχισμή” αυτή, μπορεί κανείς να διαβάσει τη δομή και το εσωτερικό του κτιρίου, αφού αυτή λειτουργεί ως ένα στοιχείο προσανατολισμού και οργανώνει την κίνηση στα όρια της. (Εικ. 32) Η σχισμή επεκτείνεται σαν χάραξη στην πλατεία Πανεπιστημίου οργανώνοντας τον χώρο της σε συνάρτηση με το υπόλοιπο κτιριακό συγκρότημα.

Μ’ αυτή τη “χειρουργική τομή” το εσωτερικό του κτιρίου αποκτά στοιχεία εξωτερικού χώρου, η τομή γίνεται όψη. Το νόημα αυτής της όψης εμπλουτίζεται καθώς είναι φορτισμένη ως μια “επιδερμίδα” με δικό της χαρακτήρα. Λειτουργεί ως περιτύλιγμα του κτιρίου, ενώ συγχρόνως εντάσσεται στο εσωτερικό του, αφού αποτελεί το χωρικό όριο μέσω του οποίου γίνονται αντιληπτές οι λειτουργίες μέσα σ’ αυτό. Επιδερμίδες με διαφορετικές εκφάνσεις (τοίχος, διαχωριστικό πάνελ, έπιπλο) “περιτυλίζουν” κινήσεις και ορίζουν εσωτερικούς χώρους. (Εικ. 33)

Η προδιαγραφόμενη πορεία κίνησης του ανθρώπινου σώματος στο χώρο οργανώνει τη μορφή του κτιρίου η οποία, όπως είπαμε δομείται από επιδερμίδες και αντίστροφα ο τρόπος με τον οποίο δομείται ο χώρος αντικατοπτρίζεται στον τρόπο κίνησης μέσα σ’ αυτόν. Το σώμα ακολουθεί μια πορεία η οποία διαμορφώνεται από στάδια ιδιωτικότητας σε σχέση με τον κατακόρυφο άξονα του κτιρίου.

Η κατανομή των λειτουργιών του κτιρίου χαρακτηρίζεται από βαθμούς ιδιωτικότητας. Το χαμηλότερο επίπεδο στο υπόγειο, το ισόγειο και το ψηλότερο στον τελευταίο όροφο είναι οι χώροι με τον πιο δημόσιο χαρακτήρα που “περικλείουν” στο κατακόρυφο επίπεδο τους χώρους των ενδιάμεσων ορόφων που χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο βαθμό ιδιωτικότητας.

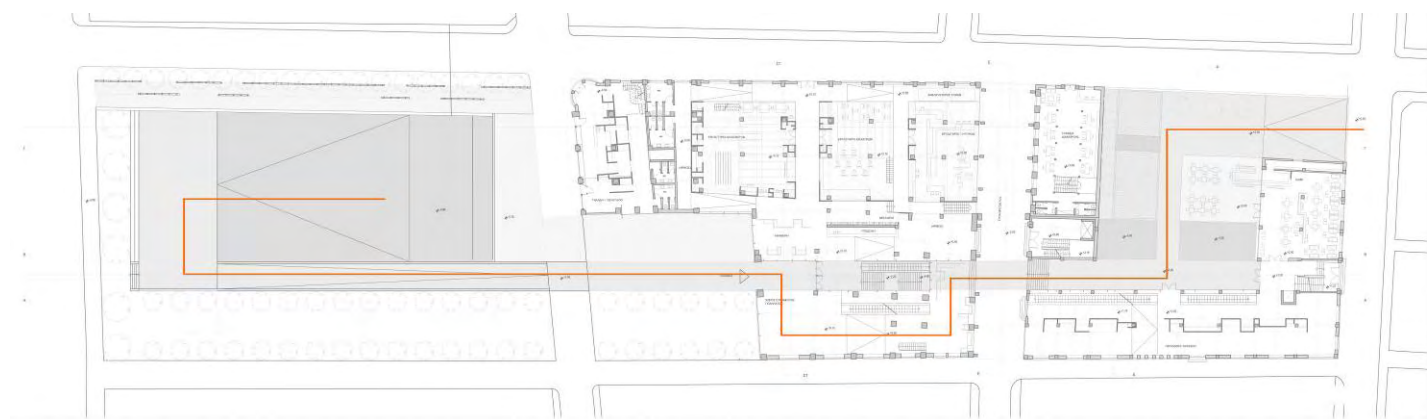
Η δομή αυτή του κτιρίου ορίζει και την κίνηση του σώματος. Πρόκειται για μια γραμμική κίνηση η οποία διασχίζει το κτίριο από άκρη σε άκρη μέσω μια περιστροφής σώματος και βλέμματος. (Εικ. 34) Μπαίνοντας στη “σχισμή” ο επισκέπτης οδηγείται αναγκαστικά κάτω από τη στοά της οδού Σωκράτους στον κυρίως δημόσιο χώρο του υπογείου, με την αίθουσα πολλαπλών δραστηριοτήτων, κάτω από τον βορειοδυτικό υπαίθριο χώρο. (Εικ. 35) Από εκεί “εκτοξεύεται” στον τελευταίο όροφο ο οποίος παραλαμβάνει δημόσιες χρήσεις, με μια ενδιάμεση στάση στο ισόγειο όπου βρίσκονται οι περιοδικές εκθέσεις και χώροι αναψυχής.



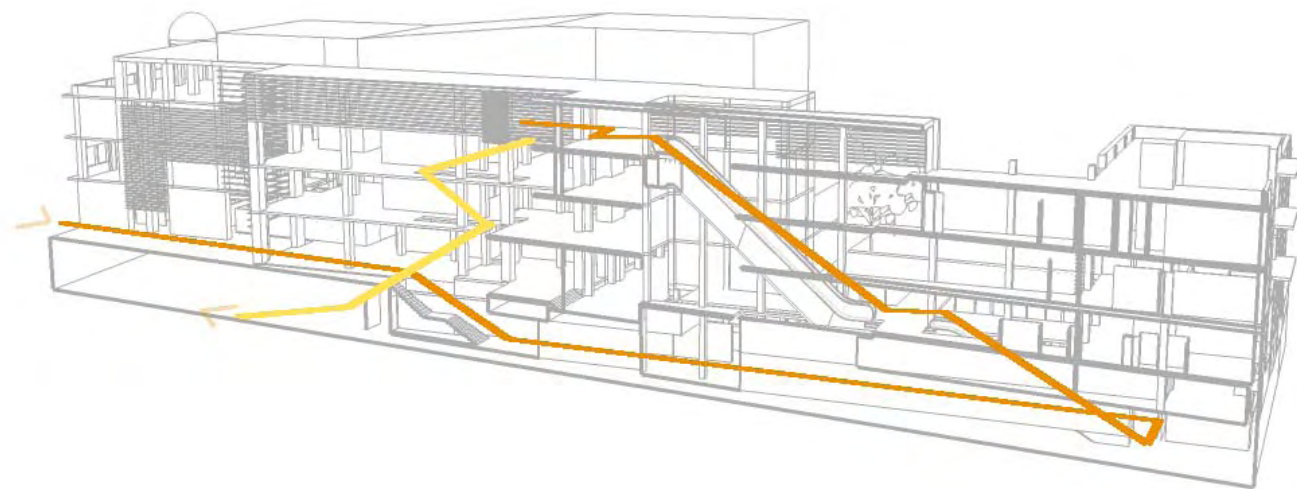
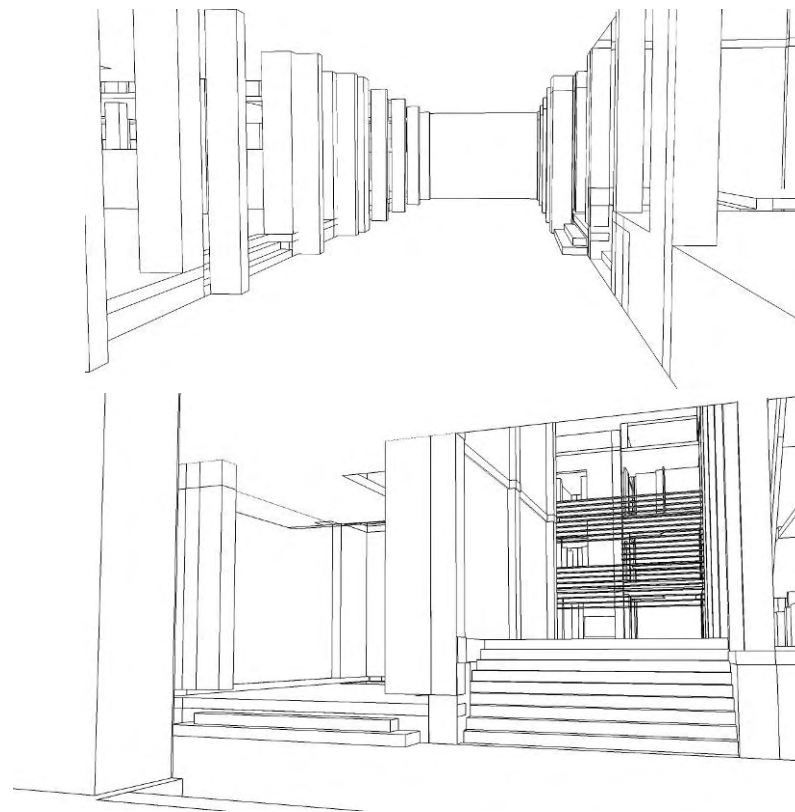
Εικ. 31



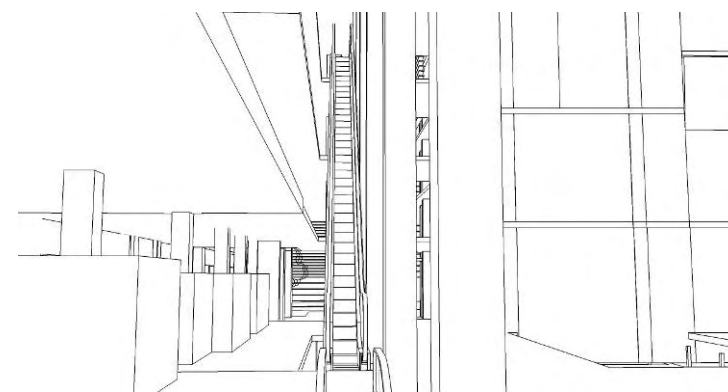
Εικ. 32



Eik. 34



Eik. 35



Eik. 37



Eik. 33

Φτάνοντας κανείς στον τελευταίο όροφο συναντά το εστιατόριο, το καφέ, αίθουσες προβολής video και το auditorium του κτιρίου το οποίο διαμορφώνει και τη μορφή του δώματος. Η υπάρχουσα στέγη καταργείται,¹⁰ ενώ το auditorium σηματοδοτείται ογκοπλαστικά από ένα πρόσθετο ογκοπλαστικό στοιχείο του οποίου η μορφή "ακολουθεί" τη λειτουργική του χώρου. (Εικ. 36)



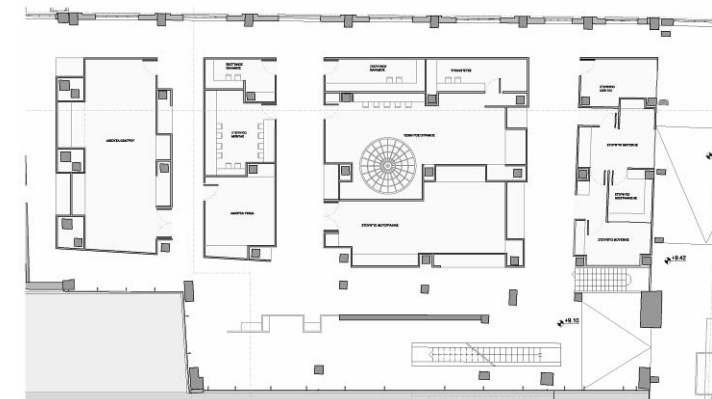
Εικ. 36

Η κάθοδος (Εικ. 35) πραγματοποιείται σταδιακά προς το ισόγειο, περνώντας από τα ενδιάμεσα επίπεδα στα οποία οι λειτουργίες (studio, εργαστήρια, χώροι φιλοξενίας και χαλάρωσης) χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο βαθμό ιδιωτικότητας. Έχουμε λοιπόν μια ισχυρή δημόσια κίνηση η οποία διαπερνά το κτίριο και περιβάλλεται από ενδιάμεσους χώρους οι οποίοι με τη σειρά τους εμπλουτίζουν το νόημά της ανάλογα με τη θέση και τη χρήση τους, σε σχέση με τον συνολικό όγκο του κτιρίου.



Εικ. 38

Εκτός από το βασικό άξονα κίνησης, ένα πλέγμα από δευτερεύουσες κινήσεις οργανώνεται γύρω από τους χώρους με μεγαλύτερη ιδιωτικότητα. (Εικ. 37) Οι κινήσεις αυτές συνδιαλέγονται με τα studio, και τα εργαστήρια "περικυκλώνοντάς" τα σε επίπεδο κάτοψης. Η συνδιαλλαγή αυτή πραγματοποιείται και σε επίπεδο τομής καθώς τα εσωτερικά πατάκια των εργαστηρίων δημιουργούν οπτικές σχέσεις που ορίζουν βαθμούς ιδιωτικότητας.



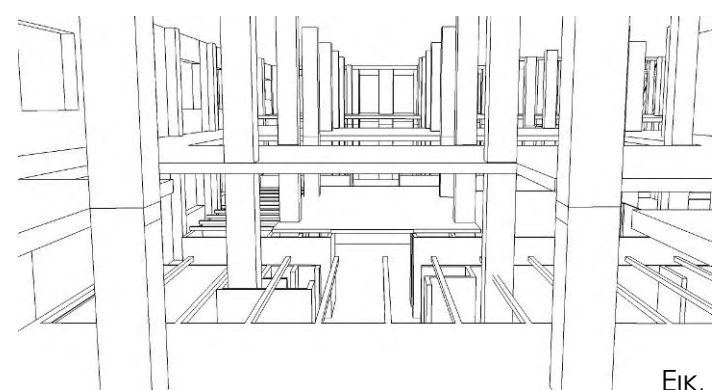
Εικ. 39

Επιλέγουμε τη διατήρηση και την ανάδειξη του καννάβου του φέροντος οργανισμού και της μορφολογίας του. (Εικ. 38) Η χωροθέτηση των επιμέρους χώρων πραγματοποιείται με πάνελ χαμηλότερα από την οροφή, τα οποία είτε περιβάλλουν τις κολώνες, είτε τις αφήνουν ελεύθερες στο χώρο. (Εικ. 39)

Σχεδιάζουμε λοιπόν εσωτερικές επιδερμίδες- περιτυλίγματα τα οποία ορίζουν αντίστοιχα βαθμούς ιδιωτικότητας και εσωτερικότητας σε σχέση με την κίνηση του ανθρώπινου σώματος, τη χρήση του χώρου και το βαθμό διαφάνειας των υλικών τους.

Το λεξιλόγιο αυτό το συναντάμε ως όριο, ως χώρο, ακόμη και ως έπιπλο που συνδυάζεται με τις υφιστάμενες κολώνες του φέροντα οργανισμού.

Η λογική της αναδίπλωσης και του περιτυλίγματος, είτε αφορά την κίνηση του ανθρώπινου σώματος είτε τις οπτικές ανάμεσα στους ορόφους, αρθρώνει και το βασικό συνθετικό μας εργαλείο. Η λογική αυτή συνδέεται άμεσα με τους ενδιάμεσους χώρους που βρίσκονται



Εικ. 40

¹⁰ ...αφού αυτή δεν υπήρχε στην αρχική φάση του κτιρίου, όπως φαίνεται από φωτογραφία της εποχής.

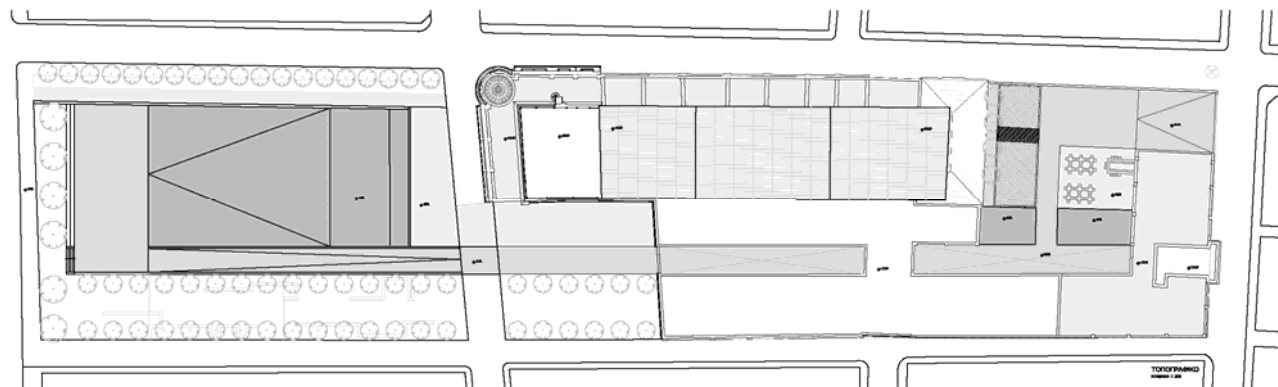
ανάμεσα στους κύριους χώρους του κτιρίου, καθώς εκεί πραγματώνεται ταυτόχρονα η εναλλαγή της αντίληψης από το οριζόντιο (κάτοψη) στο κατακόρυφο επίπεδο (τομή). (Εικ. 40)

Η “σχισμή” του κτιρίου, όπως προαναφέρθηκε, επεκτείνεται ως χάραξη και ως ράμπα στην πανεπιστημιακή πλατεία η οποία “κατεβαίνει” σταδιακά σε επίπεδα προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ανοιχτό stage. (Εικ. 41)

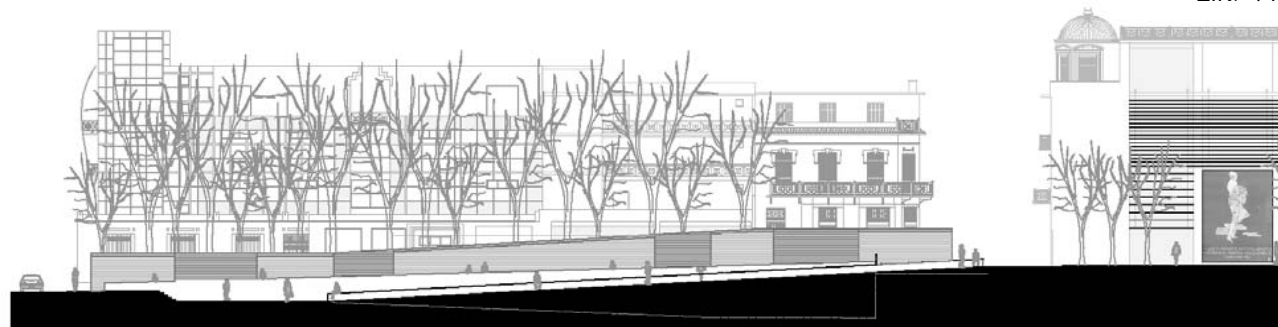
Η διαμόρφωση της πλατείας συντελείται με ήπιες παρεμβάσεις και με στόχο τη σύνδεσή της με το κτιριακό συγκρότημα Μασσάγγου και δημιουργία ενιαίου χώρου. Συγχρόνως, η πλατεία λειτουργεί ως ένας ανοιχτός χώρος μέσα στον οποίον το κοινό της πόλης συνδιαλέγεται - σε μια ενιαία λογική - με το νέο χαρακτήρα του κτιριακού συγκροτήματος.

Ένα στέγαστρο με καθιστικά ορίζει το δυτικό όριο της πλατείας. Το στέγαστρο αυτό σε συνδυασμό με ψηλή δενδροφύτευση σε σειρά, συντελεί στον οπτικό “αποκλεισμό” του νεόδμητου κτιρίου στη δισταύρωση των οδών Δημητριάδος και Π. Μελά και κατευθύνει το βλέμμα προς το εσωτερικό της πλατείας. (Εικ. 42)

Η “σχισμή”, χωρίζει την πλατεία σε δύο διακριτά τμήματα από τα οποία το ένα βυθίζεται και δημιουργεί ένα χώρο δραστηριοτήτων – υπαίθριων εκδηλώσεων που «βλέπει» προς το κτιριακό συγκρότημα Μασσάγγου ενώ το άλλο οδηγεί μέσα από πλατώματα στον κεντρικό οδικό άξονα της οδού Δημητριάδος και παραλαμβάνει καθιστικά και δενδροφύτευση.



Εικ. 41



Εικ. 42

